

Ευχαριστούμε πολύ τους φίλους μας Θράσο Μυρσίνη και Φωτεινή Μπεντίλα για την παρουσίαση των λημμάτων «**Σπίτι**» και "**Αδολέσχης**" που έκαναν στις 22/10/2019.

Θράσος Μυρσίνης ("Σπίτι")

Το σύγχρονο ελληνικό λεξιλόγιο είναι από τα πλουσιότερα του κόσμου. Όμως, οι λέξεις που χρησιμοποιεί σήμερα στο λόγο του ο φυσικός ομιλητής της νεοελληνικής δεν ανήκουν όλες στην ίδια συγχρονία. Άλλες προέρχονται από την ομηρική περίοδο, άλλες από την αρχαιοελληνική, άλλες από την ελληνιστική ή Αλεξανδρινή, άλλες από τη μεσαιωνική κ.ο.κ.

Παράλληλα – όπως άλλωστε συμβαίνει και στις περισσότερες ξένες γλώσσες – ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του ελληνικού λεξιλογίου, που πολύ πιθανόν κυμαίνεται κάπου μεταξύ 20% έως 25%, αποτελούν οι ξενικής προέλευσης λέξεις, αυτές που στη γλωσσολογία ονομάζονται δάνεια και αντιδάνεια. Αυτές πάλι με τη σειρά τους χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: στην πρώτη εντάσσονται όλες εκείνες οι λέξεις που εισήλθαν μεν στη γλώσσα μας από κάποια ξένη γλώσσα, εντάχθηκαν δε πλήρως με το πέρασμα των αιώνων στο κλιτικό σύστημα της γραμματικής μας. Για να μην γίνω πολύ κουραστικός θα δώσω εδώ λίγα μόνο παραδείγματα: παράδεισος, τρατάρω, αρραβώνας, ρούχο, βεράντα, ντουλάπι, φουμάρω, πόρτα, κουρντίζω, μπούρδα, καπνίζω, παρκάρω, σκάρτος, μπλούζα, τράπουλα, μπριζόλα, σκεμπές, μπέσα, σιντριβάνι, σπίτι, μπαϊλντίζω, παντελόνι, μπεκάτσα, πανσές, κολόνια, λεβέντης, μπιζέλι, καρότσι, φράουλα, ροδάκινο, γιουβέτσι, γκαντέμης, μπαούλο, γκάφα, χασάπης, μπάνιο, τσοντάρω, κάλτσα, πρεσάρω, αυλός, μπεζερίζω, παπούτσι, φιλέτο, παπαρούνα, φιόγκος, κομπάρσος, παπαγάλος, πίτσα, μπακλαβάς, σούπα κλπ.

Στη δεύτερη κατηγορία βέβαια εντάσσονται όλες εκείνες οι λέξεις που εισήλθαν στη γλώσσα μας, αλλά παραμένουν μέχρι σήμερα άκλιτες, παρόλο που σε πολλές από αυτές έχουν εμφανιστεί υποκοριστικά, σύνθετα, παράγωγα κλπ. Θα δώσω κι εδώ μερικά παραδείγματα: κόμπλεξ (αλλά κομπλεξάρομαι), ντουζ (αλλά ντουζάκι), μπετόν, σουτιέν, ραντεβού (αλλά ραντεβουδάκι), μασάζ, νορμάλ, στρες (αλλά στρεσάρω), μπουάτ, στούντιο, μπουτίκ, ρεκόρ, μπιμπελό, κλαμπ, σουβενίρ, μπλοκ (αλλά μπλοκάκι, μπλοκάρω), σουξέ, σνίτσελ, βεραμάν κλπ.

Σήμερα θα ασχοληθούμε με την ετυμολογία μιας τέτοιας ξενικής προέλευσης λέξης, που έχει ενταχθεί πλήρως στο κλιτικό σύστημα της γραμματικής μας. Θα μιλήσουμε για τη λέξη σπίτι. Την περίοδο της Ελληνιστικής Κοινής ή Αλεξανδρινής Κοινής και λόγω του ότι μετά τον 2ο π.Χ. αι. ολόκληρος ο ελλαδικός χώρος κατακτήθηκε σταδιακά από τους Ρωμαίους

που ομιλούσαν τη Λατινική, εμφανίστηκε το φαινόμενο αμέτρητες λέξεις να περάσουν από τη Λατινική στην Ελληνιστική Κοινή αλλά και το αντίστροφο. Μία από αυτές ήταν η λέξη *hospitium*, που σήμαινε ξενώνας και φιλοξενία και ήταν παράγωγη της επίσης λατινικής *hospes* που σήμαινε ξένος, φιλοξενούμενος. Το 2ο μ.Χ. αι. μαρτυρείται στο λεξικό του Αιλίου Ηρωδιανού «Φιλέταιρος» ο εξελληνισμένος τύπος οσπίτιον (με ψιλή) με τη σημασία «οικία». Στην περίοδο της Μεσαιωνικής Ελληνικής η λέξη απαντά και με τη γραφή οσπήτιον (με ήτα αλλά και με δασεία). Για να φτάσουμε αργότερα στην αποβολή του αρχικού όμικρον και στην αποβολή της λόγιας κατάληξης -ον των περισσότερων ουδετέρων.

Εκτός από την ελληνική, η λέξεις *hospes* και *hospitium* άφησαν τα ίχνη τους και σε άλλες γλώσσες: οι σημερινές λέξεις *hospital*, *ospedale*, *hostel*, *hotel* και *hospitality* (δηλαδή νοσοκομείο, ξενώνας, ξενοδοχείο και φιλοξενία) έχουν την ίδια ρίζα.

[Το βίντεο της παρουσίασης](#)

Φωτεινή Μπεντίλα ("Αδολέσχης")

Η λέξη σήμερα είναι αδολέσχης ή αδόλεσχος. Το λεξικό Gliddell και Scott δίνει τη σημασία λάλος, πολύλογος, ματαιόλογος, φλύαρος και μάλιστα ο Αριστοφάνης αποκαλεί έτσι στις Νεφέλες τον Σωκράτη, ενώ ο Πλάτωνας και άλλοι, τους σοφιστές. Στο ίδιο λεξικό όμως δίνεται στην λέξη και καλή σημασία: οξύς, λεπτός εις το σκέπτεσθαι. Η πιθανή ετυμολογία είναι από το επίρρημα "άδην" και το ουσιαστικό "λέσχη". Το "άδην" από την ρίζα αδ- σημαίνει "κατά κόρον" και αυτή η αρχαία λέξη έχει διασωθεί στο λόγιο επίθετο αδηφάγος = αυτός που τρώει με βουλιμία, ο λαίμαργος, ο αχόρταγος, ο άπληστος και μεταφορικά για άψυχα= αυτός που κατατρώγει, που καταστρέφει. Η λέξη λέσχη προέρχεται από το ρήμα λέγω που είχε στα αρχαία 3 σημασίες. Δύο προέρχονται από τη ρίζα λεγ-. 1η συλλέγω, συναθροίζω και 2η λέγω, ομιλώ, που συνυπάρχουν στη σημασία της λέξης λέσχη. Βρίσκουμε λοιπόν στο λεξικό ότι ήταν ο τόπος όπου "συνήρχοντο προς συνομιλίαν, προπάντων οι αργοί και οι επαίται" και μετέπειτα "πάσα δημοσία στοά ή δίοδος χρησιμεύουσα εις συνάντησιν και συνομιλίαν των πολιτών". Σήμαινε όμως και κενολογία, μωρολογία, αφού αυτό γινόταν συχνά στις συναντήσεις αυτές. Ακόμη δεν λείπει και η καλή σημασία, εποικοδομητική συζήτηση δηλαδή. Η 3η σημασία του λέγω είναι αυτή από τη ρίζα λεχ- (πλαγιάζω, ξαπλώνω). Από αυτήν οι λέξεις λεχώ, σήμερα λεχώνα, λοχεία=οι μέρες που χρειάζεται η λεχώνα να συνέλθει, λόχος=ενέδρα, που άλλαξε σημασία, κ.ά. και τονίζω τη λέξη λόχη=δάσος από θάμνους, γιατί εκεί είχαν τα άγρια ζώα τη φωλιά τους -πλάγιαζαν λοιπόν. Στο λεξικό του Μπαμπινιώτη υπάρχουν οι λέξεις αδολεσχία ως η υπερβολική σε μάκρος, φλύαρη και

κουραστική ομιλία και οι λέξεις αδολέσχης ή αδόμεσχος, αδολεσχών. Μιλάει για αβέβαιη ετυμολογία, θεωρεί πιθανές κάποιες ρίζες ααδο- και εαδο-, εγώ όμως προτιμώ την ετυμολογία του λεξικού της αρχαίας.

[Το βίντεο της παρουσίασης](#)